

Стопчак Ростислав Олегович,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК: 347.96:347.133.4(477)

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ДОВІРНОСТІ ТА ДОРУЧЕННЯ В НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

У даній статті звертається увага на необхідність більш точного визначення понять «довірність» та «доручення». Саме розмежування цих двох категорій дасть змогу більш точноше використовувати дану термінологію на практиці серед нотаріусів та юристів. Акцентується увага на лексичному значенні та тлумаченні відповідних понять.

Ключові слова: довірність, доручення, лексика, тлумачення.

Постановка проблеми. На практиці, досить часто, нотаріуси та юристи загалом, вчиняють помилку під час трактування понять «довірність» та «доручення». Саме ця помилка знаходить своє відображення у Законі України «Про нотаріат» в якому застосовують термін «доручення» замість терміну «довірність». Тому важливим є питання розмежувати ці дві категорії, порівняти їх лексичне значення та прийти до єдиного розуміння даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питання розмежування понять «довірності» та «доручення» досліджували Сотнікова К. у статті «Представництво в нотаріальному процесі» [6, с. 57], Філик Н. В. у статті «Особливості інституту представництва в нотаріальному процесі» [5, с. 60], Спасибо-Фатеева І. В. «Окремі проблеми представництва» [7, с. 35]. Вивченням даного питання також займалися вчені: Фурса С. Я., Нерсесова Н.О., Невзгодіної О.Л., Рясенцева В.О..

Вказана стаття присвячується детальному розмежуванню понять «довірність» та «доручення» з точки зору лексичного розуміння та їх тлумачення, а також їх використання на практиці та формулювання даних категорій відповідно до чинного законодавства.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є детальна характеристика понять «довірність» та «доручення», для усунення помилок при використанні даних категорій нотаріусами та юристами.

Виклад основного матеріалу. Велика кількість юристів, посилаючись на лінгвістичні словники та фахові довідники, вважають, що, при оформленні представництва, необхідно вживати поняття «доручення».

В деяких нормативних актах, можна зустріти термін «доручення», яке розкриває

представництво, в його розумінні перед трети особами.

У Законі України «Про нотаріат» можна зустріти застосування обидвох термінів. Для посвідчення правочину (договору, заповіту, довірності тощо) нотаріусу подається довірність або інший документ, що надає повноваження представникові. В свою чергу, дійсність довірності перевіряється нотаріусом за допомогою Єдиного реєстру довірностей [10, с. 2].

В довідковій літературі з української мови, коли стосується ділової мови, часто трапляється випадки твердження, що слово «довірність» являється русизмом, а правомірно можливо вживати тільки слово «доручення». Але це твердження можна вважати помилковим, так як на практиці, ці поняття використовуються досить давно і вони є усталеними у нашій мові. В українській мові є також спільнокореневі слова до «довірність»: довіряти, довіра, довірений та ін. Тому не варто розуміти слово «довірність» русизмом.

Відповідно до словника української мови (Академічний тлумачний словник), «довірність» (жін. рід) – документ, що дає кому-небудь право діяти від імені особи, яка видала його; доручення. Для виконання від імені довірителя дій, що повинні безпосередньо встановлювати права і обов'язки довірителя, довірений повинен мати письмову довірність або уповноваження [9, с. 381].

Відмінність між значеннями цих двох понять полягає в тому, що слово «довірність» позначає документ, яким одна особа передає повноваження іншій особі діяти від свого імені, як правило, на свій розсуд. Тобто, особа, якій видали довірність, довіряє іншій особі приймати рішення щодо вчинення певної кількості дій або утриматися від їх вчинення [11, с. 1].

Загалом, питання про співвідношення інститутів договору доручення та довіреності, слід розуміти в контексті розуміння договору доручення як підставою виникнення представницьких відносин.

Виходячи із того, що уже було зазначено, потрібно вказати на те, що доручення являється договором, тобто конклюдентна згода між двома сторонами, а довіреність в свою чергу потрібно розглядати як односторонній правочин, під яким розуміється встановлення повноважень для однієї особи, котра зобов'язується вчиняти певні дії від імені іншої особи, а також засвідчує повноваження цієї особи перед третіми особами.

Окрім цього, враховуючи той факт, що повноваження повіреного можуть визначатися не тільки виходячи із довіреності, але в свою чергу і впливати з договору доручення, в законі зазначено, що за довіритель закріплений обов'язок, який передбачає видачу повіреному довіреність на вчинення юридичних дій відповідно до договору доручення. Отже можна вказати на те, що на практиці, повірений може вчиняти певні дії від імені довірителя та в його інтересах лише якщо буде наявна довіреність.

Враховуючи відмінність, що впливає з одностороннього характеру довіреності та двостороннього характеру договору доручення, можна допустити такий факт як те, що договір зобов'язується із кожної сторони, а дія довіреності, відповідно до того, що вона являється одностороннім правочином, має можливість бути скасованою в односторонньому порядку довіритель або повіреним. Але, відповідно до Цивільного кодексу, за сторонами договору доручення, безпосередньо закріплене право на відмову від самого договору.

Якщо особа видає доручення, то також дає повноваження діяти від свого імені, але, як правило, не на свій розсуд, а так, як встановлено домовленістю між сторонами або імперативним наказом.

Для повноти розуміння даного питання, потрібно звернутися до теорії. Це дасть можливість виділити сутність представництва і відповісти на ті питання, які відносяться до даної тематики. Традиційно, слід вважати, що в представництві розрізняють внутрішні і зовнішні відносини.

Відносини між представником і особою, яку представляють, створюють внутрішні відносини представництва. Підставою виникнення цих відносин є договори чи інші юридичні факти, наприклад, рішення органів опіки про призначення опікуна тощо.

В свою, чергу, відносини між представником і третіми особами створюють зовнішні відносини представництва. Вони можуть реалізуватися на підставі довіреності.

На рахунок оформлення цих відносин, слід розглянути найбільш розповсюджену у нотаріальній діяльності ситуацію, коли внутрішні відносини представництва оформлюються договором (зазвичай договором доручення),

а зовнішні – довіреністю. В обох випадках ми маємо справу із правочинами. Звернемось до вимог ЦК України щодо форми правочину. Ст. 205 ЦК України встановлює, що правочин може вчинятись усно або в письмовій формі. Сторони, в свою чергу, можуть обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом [1].

Щодо довіреності, ситуація дещо інша, а саме – спеціальні вимоги щодо форми встановлено у ст. 245 ЦК України [2]. Щодо договору ч. 1 ст. 639 ЦК України встановлено, що він може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом [3]. Норми Глави 68 ЦК України щодо договору доручення не встановлюють спеціальних вимог відносно форми. Тому, він може бути укладений і в усній формі.

Виходячи із поняття «довіреність», довіреним повинна бути особа, якій довіряють представництво інтересів довірителя перед третіми особами. В той же час як доручення не накладає в повній мірі характерних ознак на правовідносини, а в повній мірі залежить від того, які ознаки з ним пов'язує законодавство.

Таким чином, слід зазначити, що в Законі України «Про нотаріат» відбулася лексична помилка, коли вказується, що в договорі доручення бере участь довіритель, так як це слово на пряму походить від слова довіра, а не доручення. Тому, особу, яка надає доручення, слід називати доручителем, а не довіритель [8, с. 241].

Загалом, можна зазначити, що відповідно до аналізу правових норм, що регулюють відповідні категорії договору доручення та довіреності, потрібно вказати на існуючі між ними відмінності:

1) порівнюючи предмети двох даних понять, можна зробити висновок, предмет договору доручення є більш ширшим, ніж предмет довіреності. Відповідно предметом договору виступають юридичні дії, а предметом довіреності являється вчинення правочину.

2) обов'язковою умовою довіреності являється факт того, що вона видається виключно довіритель, а відповідно до договору, для його укладання, необхідна згода обох сторін;

3) довіритель не має права відмовлятися від безвідкличної довіреності, а представника відсутнє право на вчинення невідкладних дій та інших дій, в свою чергу відмова за договором доручення можлива у будь-якому випадку;

4) в тому випадку, коли представник відмовляється від довіреності, на нього, в більшості випадків, покладаються обов'язки щодо відшкодування завданих збитків, а в разі відмови повіреного від договору доручення, у довірителя виникає права на відшкодування збитків, у тому випадку, коли повірений діяв як комерційний представник або якщо у довірителя відсутня можливість

іншим чином забезпечити свої інтереси. Окрім цього, законодавець не згадує про сплату винагороди довірительом за довіреністю та про відшкодування збитків, але в цей же час, відповідні норми щодо договору доручення існують.

Як результат, слід вказати на те, що через законодавчу невизначеність у розмежуванні договору доручення та довіреності відбувається, що на підставі договору доручення здійснюються видачі довіреностей. Також, довіреності можуть бути видані в іншій формі, ніж форма, у якій був укладений договір доручення.

Тому потрібно вказати на те, що при реалізації сторонами повноважень за договором доручення відбуваються дуже великі ускладнення, якщо при цьому було видано одну або кілька довіреностей на його підставі.

Отже, можна зробити висновок, що довіреність — це письмове уповноваження, яке надається однією особою (довірительом) іншій особі (довіреному або представнику) для представництва перед третіми особами, яке не має зобов'язального характеру, виконується добросовісно, добровільно, безоплатно.

Таким чином, можна стверджувати, що зміст довіреності полягає саме в тому, що довіритель довіряє здійснення певної кількості юридичних дій іншій особі без оплати відповідних послуг. А довіреність, яка при цьому посвідчується нотаріусом або іншими зазначеними в законі особами, слід вважати доказом для третіх осіб, що передання повноважень представнику на вчинення відповідних у довіреності дій є законним.

У ст. 58 Закону України «Про нотаріат» йдеться про посвідчення та припинення дії доручень відповідно. Нотаріуси або посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, посвідчують доручення, складені від імені однієї або кількох осіб, на ім'я однієї особи або кількох осіб. Строк, на який може бути видано доручення, напряму визначається цивільним законодавством. Відповідно доручення, видане в порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню після подання основного документа, в якому зазначається право на передоручення, або після подання доказів того, що представник за основним дорученням змушений до цього обставинами для охорони інтересів особи, яка видала доручення. Доручення, видане в порядку передоручення, не може включати в себе більше прав, ніж їх було передано за основним дорученням. Тому, строк дії доручення, виданого за передорученням, не може перевищувати строку дії основного доручення, на підставі якого воно видане [4].

Але слід зазначити, що основним нормативним актом який стосується визначення правових понять потрібно вважати ЦК, який є найбільш точним та послідовним у цьому питанні. Кодекс однозначно визначає документом, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами, саме довіреність.

Доручення, за нормами ЦК, має іншу правову природу (гл.68) — це договір, за яким одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Тому на його підставі може бути видана довіреність. У договорі доручення або у виданій на підставі договору довіреності мають бути чітко визначені юридичні дії, які повинен вчинити повірений. Такі дії повинні бути правомірними, здійсненими та конкретними.

Висновки. Таким чином, «довіреність» і «доручення» являються різними видами представництва. Довіреність — це фіксація довіри довірителя представнику діяти від його імені та в його інтересах. А доручення — це є договір, щодо вчинення певної кількості дій. У Цивільному кодексі України передбачено також видання довіреності у порядку передоручення, але це ніяк не міняє суті довіреності, а тільки надання за аналогією довіреності довіреною особою іншим особам, якщо це напряму передбачено в довіреності довірителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16 липня 2003 р. [станом на 17.12.2016 р.] // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — ст. 205.
2. Цивільний кодекс України від 16 липня 2003 р. [станом на 17.12.2016 р.] // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — ст. 245.
3. Цивільний кодекс України від 16 липня 2003 р. [станом на 17.12.2016 р.] // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — ст. 649.
4. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII № 3538-IV (3538-15) від 02.11.2016 // ВВР, 2016, № 35, ст.58.
5. Філік Н. В. Особливості інституту представництва в нотаріальному процесі / Н. В. Філік // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. — 2011. — № 4. — С. 60.
6. Сотнікова К. Представництво в нотаріальному процесі // Юриспруденція Теорія і практика // Центр правових досліджень. — 2011. — № 12(86). — С. 57.
7. Спасибо-Фатеева І. В. Окремі проблеми представництва / І.В. Спасибо-Фатеева // Мала енциклопедія нотаріуса — 2005. — № 52. — С. 35.
8. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Нотаріат в Україні. Теорія і практика: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: А.С.К., 2001. — с. 241.
9. Словник української мови / Академічний тлумачний словник// [Електронний ресурс]; режим доступу: <http://sum.in.ua/s/doruchennja> — с. 381.
10. Ліпов С. Що необхідно мати повіреному для представництва перед третіми особами // [Електронний ресурс]; режим доступу: http://zib.com.ua/ua/13361-dovirenist_chi_doruchennya_scho_neobhidno_mati_povirenomu_dl.html — с. 2.
11. Палінський І. Довіреність чи доручення? // [Електронний ресурс]; режим доступу: <https://plus.google.com/+IhorPalinskiy/posts/hT6ALDLPbCL> — с.1.

Стопчак Ростислав Олегович
РАЗГРАНИЧЕНИЕ ПОНЯТИЙ ДОВЕРЕННОСТИ И ПОРУЧЕНИЯ
В НОТАРИАЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ

В данной статье обращается внимание на необходимость более точного определения понятий «доверенность» и «поручения». Именно разграничение этих двух категорий, позволит более точно использовать данную терминологию на практике среди нотариусов и юристов. Акцентируется внимание на лексическом значении и толковании соответствующих понятий.

Ключевые слова: доверенность, поручение, лексика, толкования.

Stopchak Rostislav
THE DISTINCTION BETWEEN ATTORNEY
AND NOTARY PROCESS ORDERS IN UKRAINE

This article draws attention to the need for a more precise definition of «power of attorney» and «order». This distinction between the two categories will enable a more precise use this terminology in practice of notaries and lawyers. Attention is focused on lexical meaning and interpretation of relevant concepts.

Keywords: power of attorney, order, vocabulary, interpretation.